

ליקוטי מוהר"ן בפרשה – 209

פרשת מקץ - ה'תשפ"א / מאת הרב"ג אליהו עטיה שליט"א

לקבלת השיעור במייל:
6537488@gmail.com

ליקוטי מוהר"ן בפרשה – תורה ק"א

מקץ – חנוכה / רמז שיוסף הכין לשבטים סעודת חנוכה / האם סעודות חנוכה מצוה או רשות / מזבח בחלקו של טורף / יוסף הלעומת זה של 'מלך יון' 'אנטיוכוס' / מרד החשמונאים / ניסי חנוכה ופורים התחילו על ידי אשה / חושך זה גלות יון / כתבו לכם על קרן השור וכו' / דברי המשנה ברורה בטעם למה לא קבעו סעודה בחנוכה / טעם החולקים / סעודת חנוכה בחינת 'סעודת מילה' / מהיכן היה ליעקב שמן ליצוק על המצבה שעשה / קניא דרבא / ניסי פך השמן של יעקב / בזכות יעקב שבעה ימים ובזכות יוסף יום אחד / יוסף – וזאת חנוכה / חנוכה ו"ג מדות רחמים / יעקב ויוסף י"ג פעמים הוי"ה / יעקב - מ'אל' עד 'אמת' / יוסף - מ'נוצר' עד 'נקה' / תרין המזלין – נוצר ונקה / בני חיי ומזוני תלויים במזל / הארת תרין המזלות בזאת חנוכה / בזאת חנוכה ראוי לעשות סעודת חנוכה יותר משאר ימים / שבעים אנפין חשוכין / מדוע הקב"ה מספר לכל אומה את המצוה שהבי קשה להם / הגויים לא רצו לעזוב את מידותיהם הרעות / יון הם חושך אנפין חשוכים ואור חנוכה דוחה אותם / המאור שבתורה מחזירו למוטב / העוונות חקוקים על עצמות האדם / כדי לחיות מחדש צריך להמית את עצמו קודם / גם בשביל תחיית המתים צריך למות ולהירקב קודם / חיזוק על לימוד דף היומי / מדוע יש שבעים אומות העולם כנגד שבעים נפש של ישראל / יוסף הביא בסעודת חנוכה יין

השיעור לרפואה שלימה של שרון בן נעימה נעמי יאל נא רפא נא לוי

מקץ - חנוכה

א. פרשת מקץ נקראת לעולם בשבת חנוכה, ובוודאי שיש קשר בין פרשת מקץ לחג החנוכה, ויש כמה פסוקים בפרשה שרומזים לקשר הזה בין חנוכה לפרשת מקץ. ונדבר על אחד מהם, ונזכיר את הפסוק (בראשית מג, טז): **וַיֵּרָא יוֹסֵף אֶת־אֶתֶם אֶת בְּנֵימִין וַיֹּאמֶר... הֲבֵא אֶת הָאֲנָשִׁים הַבְּיָתָה וְטַבַּח טַבַּח וְהִכֵּן כִּי אֶתִי יֵאָכְלוּ הָאֲנָשִׁים בַּצֹּהֲרִים.**

רמז שיוסף הכין לשבטים סעודת חנוכה

ב. יש רמז יפה שמובא ב'הגהות מרדכי' אחד מהראשונים (שבת סוף פרק ב') על המילים **טַבַּח וְהִכֵּן** – המילה **והכין**, אם נוסף לה את האות **ח** של **טבח**, נקבל: **חנוכה**. והסעודה שיוסף עשה לשבטים בזמן שהביאו את בנימין, היתה סעודה שיש בה רמז לסעודות שמרבים בחנוכה.

אבל קשה על זה כמה שאלות: א. נפסק בשולחן ערוך (סי' תר"ע ס"ב) **רבינו הסעודות שמרבים בהם (בחנוכה) הם סעודות הרשות, שלא קבעו למשתה ושמחה. הגה: ויש אומרים שיש קצת מצוה בריבוי הסעודות, משום דבאותן הימים היה חנכת המזבח.** ולפי 'הגהות המרדכי' הנ"ל הענין של סעודת מצוה בחנוכה היא לזכר 'חנוכת המזבח', וכמו שאומרים בפיוט 'מעוז צור': **"אז אגמור בשיר מזמור חנוכת המזבח"**. וכיון שאז חנכו את חנוכת המזבח, לכן צריך לעשות לזה סעודה.

האם סעודות חנוכה מצוה או רשות

ג. רבינו כותב בליקוטי מוהר"ן (תורה י"ז): שפגם אכילה עושה פגם במזבח. אדם שאוכל מתוך תאוות אכילה, פוגם במזבח. וממילא להיפך, אכילה בקדושה זה שלמות המזבח. וקשה: אם כן יש ענין לעשות סעודה, ולמה מרן פסק שאין מצוה בסעודות בחנוכה, ושהם סעודות הרשות? ואפשר להסביר בפשטות, שהרי 'חנוכת המזבח' לא נשארה לנו עכשיו לדורות, לכן איך נעשה סעודה לחנוכת המזבח אחרי שחרב בית המקדש. אולם, מצות נר חנוכה היא מצוה

לדורות, ולכן נרות חנוכה עושים, אבל אין חיוב של 'סעודת מצוה' זכר לחנוכת המזבח – בגלל חורבן בית המקדש.

והרמ"א שם מסיים וכותב שיטה שלישית: **"ונוהגין לומר זמירות ושבחות בסעודות שמרבים בהם – ואז הוי סעדת מצוה"**. כשאומרים בסעודה דברי תורה או שירות ותשבחות לה' יתברך, אזי נחשב הריבוי של הסעודות לסעודת מצוה.

נמצא שבענין הסעודות חנוכה יש ג' שיטות: א'. השולחן ערוך סובר שהסעודות הן רשות ולא חובה. שיטה ב'. הרמ"א מביא דיש אומרים שהסעודות הם כן סעודות מצוה – זכר לחנוכת המזבח. ושיטה ג'. לומר דברי תורה בסעודה שעושים בחנוכה, ואז זה נחשב לסעודות מצוה. רק לכאורה קשה, דלפי הרמז שנתנו הראשונים בדברי יוסף, שעשה סעודת חנוכה לאחיו, איך יתכן שלא תהיה הסעודה הזו סעודת מצוה.

מזבח בחלקו של טורף

ד. ונראה ובהקדים להעיר עוד בפסוק: **"וירא יוסף אתם את בנימין ויאמר... הֲבֵא אֶת הָאֲנָשִׁים הַבְּיָתָה וְטַבַּח טַבַּח וְהִכֵּן כִּי אֶתִי יֵאָכְלוּ וגו' "**, מדוע עשה להם יוסף את הסעודה רק אחרי שהביאו את בנימין. ונראה על פי מה שכתוב בברכת משה לשבט בנימין (דברים לג, יב): **"לְבִנְיָמִן אָמַר יְדִיד ה' יִשְׁכֵּן לְבִטְחָ עָלָיו חַפֵּץ עָלָיו כָּל הַיּוֹם וּבֵין כַּתְּפָיו שָׁכֵן"**, ודרשה הגמ' בזבחים (דף נג:): אמר ר' חמא ברבי חנינא: **רצועה היתה יוצאת מחלקו של יהודה, ונכנסת לחלקו של בנימין, ובה היה מזבח בנוי.** פי', בית המקדש היה בנוי חלקו על נחלת בנימין, וחלקו על נחלת יהודה. והמזבח היה בנוי בחלקו של בנימין חוץ מאמה אחת שהיתה בחלקו של יהודה.

עכ"פ מזבח צריך להיות בחלקו של טורף, וה'טורף' זה בנימין שעליו נאמר: (בראשית מט, כז): **"בְּבִנְיָמִן זָאֵב יִטְרֹף בְּבִקְרָ יֵאָכֵל עַד וְלַעֲרֹב יִחַלֵּק שָׁלָל"**. ואם כן יוצא, שאם יוסף רוצה לעשות סעודה לזכר חנוכת המזבח, ואם כן, הסעודה הזו שייכת לבנימין, כי מזבח נמצא בחלקו של טורף, ולכן כל עוד שבנימין לא הגיע, יוסף לא מכין לאחים סעודה. וזה גם היישוב לדברי מרן שלא מרבים בסעודות בחנוכה, כיון שעיקר ענין הסעודה הוא לחנוכת המזבח, שלכן גם יוסף לא עשה סעודה לכבוד האחים, רק בזמן שהגיע בנימין שהוא בחינת 'מזבח'. ועתה שחרב בית המקדש, סבירא ליה שאין מצוה לעשות סעודה לחנוכת המזבח, ורק נשאר לנו מצות הדלקת הנרות.

יוסף הלעומת זה של 'מלך יון' 'אנטיוכוס'

ה. אחד מהספרים החשובים שכתב רבי נתן שפירא הוא 'מגלה עמוקות' על התורה. יש הרבה מאוד רמזים שהמגלה עמוקות כתב על כל התורה כולה, ובנוסף הוא כתב רנ"ב (252) אופנים על בפרשת ואתחנן. ושם מובא שיוסף זה גימטריה 156, ויוסף עולה גם 'מלך יון' (מלך 90 + יון 66 = 156) וכן 'אנטיוכוס' = 156. נשים לב שבמילה 'אנטיוכוס' יש את אותיות 'יון', ויש תוספת של עוד 90, וביחד זה עולה 156 = מלך יון = יוסף.

מה הביאור בזה? יוסף הוא ה'לעומת זה' זה של קליפת יוון. מה הענין של קליפת יוון? בגמרא בשבת (דף כג.) מובא שמטרת יוון היתה לפגוע

ונאמר עוד פירוש, לפי מה שאומר המגלה עמוקות שיוסף הוא לעומת זה של מלך יון, והרי כתוב על יוסף (דברים לג, יח): "בְּכֹר שׁוֹרוֹ הָדָר לוֹ וְקָרְנֵי רֵאִם קָרְנָיו בָּהֶם עַמִּים יִנְגַח וְיִחַדּוּ וְגו'", ואם כן כמו שיוסף הוא הלעומת זה של מלך יון, גם כל גזירות היוונים הם כנגד יוסף, ולכן היוונים אמרו: "כתבו לכם על זה על קרן השור אין לכם חלק באלוקי ישראל", ולמה קרן השור, הרי יש קרניים לכל מיני בהמות? אלא שהיוונים רצו לכוון נגד קדושת הברית של יוסף שנקרא 'שור'. נמצא, שיוסף הוא המתקן את הסעודות בחנוכה, על הענין של חנוכה המזבח לכבוד אחיו בנימין, וגם כל נס חנוכה קשור ליוסף, כי היוונים רצו לפגום בברית, וקדושת יוסף היא זו שמכניעה אותם.

דברי המשנה ברורה בטעם למה לא קבעו סעודה בחנוכה

י. יש עוד שיטה שאומרת שמה שצריך להרבות בסעודות בחנוכה, זה על ניצחון המלחמה. ואומר המשנה ברורה (סי' תרע"ט ס"ק ו'), וז"ל: ונראה הטעם דלא קבעו כאן לשמחה כמו בפורים, כי בפורים היה הגזירה להשמיד ולהרוג את הגופות, שהוא ביטול משתה ושמחה, ולא את הנפשות, שאפילו המירו דתם ח"ו לא היה (המק) מקבל אותם, לכך כשהצילם הקב"ה, קבעו להללו ולשבחו ית' ג"כ ע"י משתה ושמחה, משא"כ באנטיוכוס שלא גזר עליהם להרוג ולהשמיד רק צרות ושמדות כדי להמיר דתם, וכמו שכתוב: "להשכיחם תורתך ולהעבירם מעל חוקי רצונך". ואם היו ישראל מכניעים להם להיות כבושים תחת ידם ולהעלות להם מס וחזרין לאמונתם (של היוונים) ח"ו, לא היו מבקשים יותר, אלא שהגביר הקב"ה יד ישראל וניצחו אותם, לכך לא קבעו אלא להלל ולהודות לבד, עכ"ל.

טעם החולקים

יא. ולפ"ז לדעת הסוברים שיש מצוה בסעודות בחנוכה, הם טוענים שאמנם זה התחיל כך, שהיוונים רק רצו להעבירם מדתם, אבל אח"כ כשיצאו למלחמה, זו כבר היתה סכנת לגופות, כי היוונים רצו להרוג את החשמונאים ואת כל הצדיקים שנלחמו איתם, ובסופו של דבר נעשה נס גם לגופות, ולכן לדעתם יש מצוה וענין בסעודות בחנוכה.

סעודת חנוכה בחינת 'סעודת מילה'

יב. וכעת נאמר עוד פירוש, מובא בגמרא בשבת (דף קל). תניא רשב"ג אומר: "כל מצוה שקיבלו עליהם בשמחה, כגון מילה דכתיב (תהלים קיט, קסב): "שֵׁשׁ אֲנָכִי עַל אֲמֶרְתְּךָ בְּמוֹצָא שְׁלָל רָב" – עדיין עושין אותה בשמחה, וכל מצוה שקבלו עליהם בקטטה, כגון עריות וכו', עדיין עושין אותה בקטטה. ובמה ניכר שעושים את המצוה בשמחה? שעושים סעודת של ברית מילה, והענין של סעודת ברית מילה מראה שעדיין אנחנו עושים את מצות המילה בשמחה.

לעיל הסברנו שעיקר הניצחון של יוסף על הקליפה הטמאה של יון שהיא פגם הברית, ויוסף על ידי קדושת הברית שלו ניצח את קליפת יון. ולכן הוא עושה על זה בדוקא סעודת מצוה, וכמו שבכל ברית מילה שזה ענין של 'קדושת הברית' – עושים סעודת מצוה,

בקדושה של עם ישראל, בכך שגזרו שיבעלו נידות. וגם רצו לפגום בקדושת בנות ישראל, כמו שמובא שם בגמ': אשה – ודאי מדליקה, ואפילו להוציא אחרים ידי חובתם. משום דאמר רבי יהושע בן לוי: נשים חייבות במצות נר חנוכה, לפי שאף הן היו באותו נס. רש"י מפרש שני טעמים למה הן היו באותו הנס: א'. שגזרו היוונים על כל הבתולות הנישאות להבעל להגמון תחילה. ב. שהתשועה נעשתה על ידי אשה. יהודית, בתו של יוחנן כהן גדול, האכילה אותו גבינה, וחתכה את ראשו של ראש הצוררים, וכשראוהו שנהרג ברחו כולם. ושני הטעמים אמת, והרי שעיקר מטרת יון היתה לפגום לגזור גזירות לעשות 'פגם הברית'.

מרד החשמונאים

ו. היוונים גזרו כל בתולה שנשאת, תיבעל להגמון (טפסר) תחילה. וזו הייתה גזירה קשה מאוד על הנשים של עם ישראל, וזה הדבר שגרם להצית את כל המרד של החשמונאים. וכמו שאמרה להם האחות של החשמונאים, שקרעה את הבגד בפניהם, "אתם זועקים על זה שקרעתי את הבגד שלי בפניכם, וזה שאני הולכת להיבעל להגמון לא אכפת לכם?" וזה מה שהצית את מרד החשמונאים, וזו מלחמת הקדושה מול הטומאה של היוונים, ובזה התחיל כל הענין של נס חנוכה.

ניסי חנוכה ופורים התחילו על ידי אשה

ז. גם הנס של חנוכה וגם של פורים נעשו ע"י אישה, פורים על ידי אסתר, וחנוכה ע"י האחות של החשמונאים. כתוב שחנוכה ופורים הם ניסים שבאו לנו מתוך הניסים שעתידי הקב"ה לעשות לנו לעתיד לבוא. לעתיד לבוא יש בחינה של (משלי יב, ד) "אִשְׁתַּחֲלִיל עֲטֹרַת בַּעֲלָהּ", ובזכות האשת חילי – יש את ניסים של חנוכה ופורים שהם ניסים של העתיד לבוא.

חושרה גלות יון

ח. עכ"פ הגזירות של היוונים סובבות סביב הענין של פגם הברית. ויוסף הצדיק הוא בחינת: 'צדיק יסוד עולם', כל הענין שלו זה קדושת הברית, ולכן כשיוסף עושה סעודה לכבוד בנימין, זו סעודה לכבוד חנוכה, על שם הניצחון שלו, שקדושת יוסף נצחה את הקליפה של יון. ולכן 'יוסף' בגימטריה 156 = מלך יון = אנטיוכוס, מפני שיוסף הוא הלעומת זה של 'מלך יון', וכנ"ל.

אבל יש עוד רמז יפה ליוסף עם הכנעת קליפת יון. דהנ במדרש (בראשית רבה ב, ד) מובא: "וְחִשְׁףָהּ – זֶה גְלוֹת יוֹן, שֶׁהַחֲשִׁיבָה עֵינֵיהֶם שֶׁל יִשְׂרָאֵל בְּגִזְרוֹתֶיהֶן, שֶׁהֵיְתָה אוֹמֶרֶת לָהֶם: 'כְּתֹבוּ עַל קָרְן הַשּׁוֹר שְׂאִין לָכֶם חֶלֶק בְּאֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל, ע"כ".

כתבו לכם על קרן השור וכו'

ט. ולמה היוונים אמרו להם לכתוב דוקא על 'קרן השור'? בספרי "ויאמר אליהו" הבאתי פירוש מאוד יפה (בשם ר' משה בינשטוק): קרן השור היה פעם משמש בתור בקבוק שתיה לתינוקות, ויש לזה רמז בגמרא בשבת (דף לו.) ששופר נצרך כדי להשקות בו לתינוק עני. והרשעות של היוונים היתה שיכתבו על הבקבוק של התינוק את הכפירה הזאת, כדי להרגיל את התינוקות מקטנות בכפירה.

בלי הנס, והנס היה רק שבעה ימים שהתרבה שמן. ויש על השאלה הזו יותר מ-500 תירוצים. וכעת נאמר עוד תירוץ, שבאמת שמונת ימי חנוכה הם מורכבים משבע ועוד אחד. יעקב אבינו נותן לנו את הנס שבעה ימים, כי כמו שאמרנו עיקר הנס היה שבעה ימים של התרבות השמן. ובזכות יוסף ה' נתן לנו עוד יום אחד, ובהמשך נראה שזה דווקא יום השמיני.

יוסף – זאת חנוכה

יז. אבל למה יוסף נותן יום אחד ויעקב שבעה ימים? כי יוסף נותן את ענין הסעודה על ניצחון המלחמה ולזכר חנוכה המזובה, שזה שייך רק ליום אחד. ואיזה יום בחנוכה שייך ליוסף? זה היום השמיני יום 'זאת חנוכה', שבו קוראים פרשת 'זאת חנוכה המזובה אחרי המשח אתו'. וכמו שיוסף אמר לאחים כשבאו בפעם הראשונה: 'ויאמר אלהים יוסף ביום השלישי זאת עשו וחי את האלהים אני ירא' – והרי, שליוסף יש לו את הבחינה הזאת של 'זאת'. ועוד כתוב: (תהלים יב, א) 'למנצח על השמינית' – דרשו חז"ל (מנחות מג:) 'זו המילה שנתנה בשמיני'. יוצא שליוסף הצדיק שומר הברית, יש קשר עם יום השמיני של 'זאת חנוכה'.

חנוכה ו"ג מדות רחמים

יח. בא האר"י ז"ל ונותן לנו עוד ממתק נפלא. והוא מסביר שכל פעם שמברכים את שתי הברכות על נרות חנוכה: 'להדליק' ו'שעשה ניסים' – כל ברכה יש בה י"ג תיבות, כנגד י"ג מידות של רחמים. אבל קשה, הרי יש רק שמונה ימי חנוכה, ומהו הקשר למספר שלוש עשרה מידות של רחמים? אומר האר"י ז"ל, ששבעת ימים הראשונים של חנוכה – זה כנגד המידות: אל, רחום, וחנון, ארך, אפיים, ורב חסד, ואמת – שהן שבעה מידות הראשונות. ושש מידות האחרונות: נוצר חסד, לאלפים, נושא עוון, ופשע, וחטאה, ונקה – הן באותן כולן ביחד ביום השמיני. בשבע ימים של חנוכה אנחנו פועלים בשבע מידות של רחמים, וביום השמיני יש זיווג של שש מידות האלו ביחד מנוצר עד נקה'.

יעקב ויוסף י"ג פעמים הוי"ה

יט. ידוע שיעקב ויוסף יחד – עולים י"ג פעמים שם הוי"ה. יעקב גימט' 182, שזה עולה שבע פעמים שם הוי"ה. (7=18226) ו'יוסף' זה שש פעמים שם הוי"ה (6=15626), ולפי זה יוצא שיעקב יוסף = 13 פעם שם הוי"ה. שבעת ימים הראשונים הם כנגד שבע פעמים שם הוי"ה, וזה בא מיעקב כנגד שבע מידות ראשונות של רחמים מ-אל' עד 'אמת', ויוסף הוא כנגד שש מידות מנוצרות עד 'נקה'. והמידות מנוצרות עד 'נקה' שייכות ליוסף.

יעקב - מ'אל' עד 'אמת'

כ. יש בגמרא במגילה (דף יח.) שמסבירה את הפסוק (בראשית לג, כ): 'ויקרא שמו אל אלוהי ישראל'. למי קרא 'אל' לפי הפשט רש"י אומר שהמזבח קרוי על שם הנס שעשה הקב"ה ליעקב. אבל הגמרא מביאה מדרש חסידי ואומרת: שהקב"ה קרא ליעקב 'אל'. ואם כן ליעקב יש לו 'אל', ומצד שני יש לו גם כן 'אמת', כמו שכתוב (מיכה

כך יוסף שמכניע את קליפת יוון זה בדיוק אותה סיבה שעושים סעודה. נמצא שבחינת 'סעודת חנוכה', היא בחינת 'סעודת מילה'.

מהיכן היה ליעקב שמו ליצוק על המצבה שעשה

יג. ולפי זה יוצא, שתיקון סעודת חנוכה לזכר חנוכה המזובה, וכן על ניצחון המלחמה כנגד קליפת יוון, כל זה שייך ליוסף. לעומת זאת, הענין של נס פך השמן זה שייך ליעקב, וכמו שלמדנו בפרשת וישלח בענין יעקב שחזר על הפכים הקטנים. אבל יש בזה עוד אריכות שמובאת במדרשים. כתוב שאלפיז רדף אחרי יעקב וביקש להורגו כמצות אביו, ובסוף הוא לקח את כל רכושו של יעקב, וכמו שכתוב (בראשית לב, יא): 'כי במקלי עברתי את הירדן הזה', ואם אליפז לקח ליעקב הכל, אבל מאיפה יעקב מצא יעקב שמן, וכמו שכתוב (שם לה, יד): 'ויצב יעקב מצבה במקום אשר דבר אתו מצבת אבן ויוסף עליה נסף ויצק עליה שמן'.

קניא דרבא

יד. יש בזה שני פירושים, פירוש א'. 'פענח רזא' אומר חידוש נפלא, שרק ראשונים יכולים לומר אותו, שהמקל של יעקב היה חלול. ומה יעקב החביא במקל שלו? לא מרגליות ויהלומים, אלא הוא החביא שם שמן, כדי שיהיה לו שמן למאור להדליק בלילה כדי שיוכל ללמוד תורה. ומצינו דבר כזה בגמרא (שבועות כט.) ושם מובא מעשה שנקרא בשם 'קניא דרבא'. היה אחד שהיה חייב לחברו 100 זוז שלוה ממנו, וטען שכבר החזיר אותו. בא המלוה לבית הדין של רבא, והיה לו רק עד אחד. ולכן הלווה היה חייב שבועה, והמלוה רצה להשביע אותו, אמר לו הלווה: 'אני מוכן להישבע, רק תעשה טובה תפוס לי את המקל כמה דקות. והמלווה תפס את המקל, והלווה נשבע שהוא כבר נתן את המאה זוז למלוה. ואז המלוה שידע שהוא לא פרע לו, התרגז מאוד, ומרוב כעס לקח את המקל שלו וזרק אותו חזק על הרצפה, ונשבר המקל, ויצאו ממנו כל הזהובים. מיד רבא הבין את הכל, ואמר למלוה: אסוף את הכסף – זה הכסף שלך. וכך גם היה מקלו של יעקב אבינו.

ניסי פך השמן של יעקב

טו. אבל הפרקי דרבי אליעזר מפרש: מהיכן היה שמן ליעקב, והרי אליפז לקח לו את הכל? והוא עונה: שירד לו שמן מן השמים, והיה נס גדול כשיצק את השמן יעקב על המצבה, מיד התמלא הפך שמן מחדש, ואז ידע שזה שמן של נס, ולכן לקח אותו איתו למסעיו. והשמן הזה התגלגל עם יעקב, כי לקח אותו יעקב ושמר אותו בפך קטן, ואחר כך כשעבר את מעבר יבק הוא שכח אותו, ועל זה הוא חזר, וזהו שאמרו חז"ל שיעקב חזר על פכים קטנים. ושוב המשיך איתם פך השמן במצרים ובגאולה בארץ ישראל, עד שנבנה בית המקדש, ושם חתם אותו הכהן גדול.

בזכות יעקב שבעה ימים ובזכות יוסף יום אחד

טז. ולפי זה, יעקב ויוסף בזכות שניהם נעשו לנו ניסי חנוכה, כי יעקב אבינו בזכותו זכינו לנס פך השמן. ובזכות יוסף זכינו לנס של ניצחון המלחמה על קליפת יוון, וחנוכה המזובה. וידועה הקושיא של הבית יוסף, למה עושים שמונה ימי חנוכה, והרי היה בפך שמן ליום אחד

אמרתיו – זה כנגד התורה, כדרשת חז"ל, אבל גם כפשוטו על שפע פרנסה של גשם וברכה.

בזאת חנוכה ראוי לעשות סעודת חנוכה יותר משאר ימים

כה. ולפי זה, גם אם בשבעת ימי חנוכה נרצה לפסוק כמו מרן, בענין הסעודות בחנוכה שהן רשות, זה בסדר, אבל ביום השמיני יוצאת חנוכה, שזה שייך ליוסף שהוא המשביר, והוא הכין סעודת חנוכה לבנימין, יש ענין גדול לעשות סעודה, כנגד הסעודה שיוסף הצדיק עשה. וכמו הרמז שהבאנו "טבוח והכין" – "זה הכין + ח' יוצא חנוכה.

שבעים אנפין חשוכין

כו. המדרש אומר ש'חושך' – זו גלות יוון, שהחשיכו עיניהם של ישראל. וזה כל הענין של יוון, למשך חושך – בחינת 'אנפין חשוכין', שהם כל המידות הרעות. רבינו אומר בליקוטי מוהר"ן (תורה ק"א) שיש בתורה שבעים אנפין מאירים, ושבעים אנפין חשוכים. ורבינו מביא את הגמרא ביומא (דף ע"ב): "אמר ר' יהושע בן לוי מאי דכתיב (דברים ה, מד) "וזאת התורה אשר שם משה" – זכה נעשית לו סם חיים לא זכה נעשית לו סם מיתה", והכל מאותה התורה.

מסביר רבינו, שהרי גם כל המידות הרעות של הגויים, חייבות לקבל ניקה מהתורה הקדושה ולמה? כי אין דבר שיכול להתקיים ויש לו איזה חיות בעולם, הוא חייב לקבל ניקה מהקדושה, שהרי כתוב "ומלכותו בכל משלה", דורש הזוהר (פ' שמיני) אפילו בעשרה כתרים של הטומאה, יש להם חיות מהניצוץ הקדוש של התורה הקדושה.

מדוע הקב"ה מספר לכל אומה את המצוה שהכי קשה להם

כז. כשהקב"ה ירד על הר סיני לתת את התורה, כתוב (דברים לג, ב): "ויאמר ה' מסיני בא וזרח משעיר למו", ודורש הספרי (וזאת הברכה שמ"ג ומובא ברש"י): פתח לבני עשו שיקבלו את התורה ולא רצו. מהר פארן – שהלך ופתח לבני ישמעאל שיקבלוה ולא רצו, ע"כ. הקב"ה בא משעיר – זה עשו, ומפארן זה ישמעאל, וגם הלך אצל עמון ומואב, ושאל אותם אם הם רוצים את התורה. והם אמרו לו מה כתוב בה? והקב"ה השיב לכל אומה את הדבר שהכי קשה להם, כי לעשו אמר, שכתוב: "לא תרצח", והם כל עניינם הוא "על חרבך תחיה". ולישמעאל אמר: "לא תגנוב" – והם כל עניינם הוא "ידו בכל". ולעמון ומואב אמר: "לא תנאף" – והם כל יסודם מביאת ערוה של אב על בתו. והשאלה הנשאלת, אם הקב"ה באמת רוצה לתת להם תורה, למה הוא אומר להם את הדבר שהכי קשה להם, הרי זה מכשיל אותם, לכאורה היה צריך להראות להם את היופי שבתורה, תלמד אותם איזה מדרש יפה, איזה חידוש יפה, תאמר להם מצוות קלות ופשוטות, שיהיה להם נחמד לקיים. וכמו לעתיד לבוא כשהם באים בטרוניא למה לא ניתן להם תורה, אומר להם הקב"ה שיש לו מצוה קלה וסוכה שמה, ונותן להם את המצוה הקלה הזו, ולא מחפש לתת להם דוקא את המצוה שהכי קשה להם לקבלה.

ז, כ: "תתן אמת ליעקב" – וזה רמז יפה לשבע מידות הרחמים הראשונות שרמוזים אצל יעקב.

יוסף – מ'נוצר' עד 'נקה'

כא. לעומת זאת שש המידות האחרונות 'נוצר חסד, לאלפים, נושא עוון, ופשע, וחטאה, ונקה' – שייכות דווקא ליוסף. ואיך רואים את זה? קודם כל יוסף קיים בעצמו 'נוצר חסד לאלפים', כי הוא נצר ושמר את התבואה במשך כל שנות השבע, בשביל לעשות חסד לאלפים, וכמו שכתוב (בראשית מא, מ-מט): "ויקבץ את כל אכל שבע שנים אשר היו בארץ מצרים ויתן אכל בערים... ויצבר יוסף בר כחול הים הרבה מאד".

ואיפה רואים שיוסף הוא 'נושא עוון ופשע וחטאה ונקה'? עם האחים שלו, שנאמר (שם נ, טז-יז): "ויצויו אל יוסף.. אביך צוה לפני מותו לאמר: בזה תאמר ליוסף אָנָּא שָׂא נָא פֶּשַׁע אַחִיךָ וְחַטָּאתָם כִּי רָעָה גָּמְלוּךָ וְעַתָּה שָׂא נָא לְפֶשַׁע עַבְדֵי אֱלֹהֵי אָבִיךָ וְגו'", ובפסוק זה נזכרו 4 מידות הרחמים של יוסף: "שא נא" – נושא עוון, "פשע" – ופשע, "וחטאתם" – וחטאה, וגם הוא ניקה להם על חטאתם.

תרון המזלן – נוצר ונקה

כב. שש המידות שהם בבחינת יוסף, הם תחילה וסוף של תרון המזלן – 'מזל נוצר' ו'מזל, כתוב באידרא (זוהר ח"ג דף קל"ג): "הכל תלוי במזל אפילו ספר תורה שבהיכל". שואל הזוהר, הרי הספר תורה קודש והנרתיק שלו קודש, וההיכל קודש, והם ג' קדושות, ואיך יתכן שספר תורה שבהיכל עם כל הקדושות האלו תלוי במזל?

אומר האידרא: שהכוונה כאן למזל העליון. ומה זה המזל העליון? האידרא עוסק ב"ג תיקוני אריך, ושני התיקונים העיקריים בדיקנא (וקן) של אריך אנפין זה זיווג של 'נוצר' ו'נקה', והזיווג של 'נוצר' ו'נקה' הם זיווגים גבוהים ביותר בקבלה, שמהם מגיע השפע עד למטה, ולזה נקרא הזקן בשם 'מזלא'. 'מזלא' עולה בגימטריה 78, וגם גימטריה 'לחם' וכן 'מלח', שכל זה קשור לענין הפרנסה והשפע, כי הכל מגיע משם.

בני חיי ומזוני תלויים במזל

כג. וזו הכוונה גם למאמר חז"ל (מועד קטן כח). "בני חיי ומזוני לא בזכות תליא אלא במזלא תליא" – וזה המזל העליון, המזל של דיקנא דאריך, שהם המזלות נוצר ונקה שמהיחוד שלהם יורד כל השפע לעולם. ונמצא כפי הנ"ל, שליוסף יש את שני המזלות האלו, את המזל של 'נוצר' והמזל של 'נקה'. ועל יוסף נאמר (בראשית מב, ו): "הוא השליט על הארץ הוא המשביר לכל עם הארץ", (שם מז, יב) "ויכלל יוסף את אָבִיו וְאֶת אָחִיו וְאֶת כָּל בֵּית אָבִיו לְחֵם לְפִי הַטָּף", יוסף הצדיק שהוא נתן את השפע, והוא כנגד היום השמיני.

הארת תרון המזלות בזאת חנוכה

כד. וביום וזאת חנוכה מאירים שתי המזלות הללו, ולכן היום הזה הוא גמר הדין של האדם, ובו נפסק מה יהיה השפע והפרנסה של האדם, וכמו שכתוב (דברים לב, ב): "יערף במֶטֶר לִקְחֵי תֵּזֶל פֶּטֶל

הגויים לא רצו לעזוב את מידותיהם הרעות

כת. והתשובה לזה, שאדרבה בדיוק להיפך הקב"ה רוצה לתקן אותם בדבר שהכי קשה להם, הקב"ה אומר לדוגמה לאדם בני עשו, הרי מה הבעיה הכי גדולה שלכם, כלומר מה המידה הכי רעה שלכם, זה שיש לכם מידת הרציחה. תדעו שבתורה שאני רוצה לתת לכם כתוב 'לא תרצח', ואם תקבלו אותה תוכלו גם אתם לצאת מהמידה הרעה הזו של לא תרצח. וכן אומר לישמעאל שגם הם יוכלו לצאת מהמידה הכי קשה להם שהיא לא תגנוב. וכן לעמון ומואב ממידת הניאוף. אבל הם לא רצו את זה, אלא אדרבה הם רצו להישאר במידותיהם הרעות ולא להיות מתוקנים מהם.

יון הם חושך אנפין חשוכים ואור חנוכה דוחה אותם

כט. ומבואר בדברי רבינו, שאלו העכו"ם הם בחינת 'אנפין חשוכין', שהם היפך התורה שהיא 'אנפין נהירין', ולכן תרבות יון והחכמה שלה, כל עניינה הוא 'חושך' זו גלות יון, כי עניינה להחשיך חס ושלוש את התורה. הם רוצים להראות שגם להם יש חכמה, ועל התורה שלנו יש להם מטרה גדולה 'להשכיחם תורתך'. וזה על ידי שהם טמאו את כל השמנים, כי השמן הוא בחינת 'אור תורה', כי בשמן מדליקים את המנורה, שהיא חכמת התורה. וכמו שאמרו בגמ' (בב"ב כה): 'הרוצה להחכים ידרים' – וסימנך מנורה בדרום. כי המנורה ונרותיה, מרמזים ומושכים לנו את אור התורה. לכן חג חנוכה הוא חג האורות, ב'אורים כבדו את ה'". ועל ידי נר חנוכה, אף שהוא אור קטן של נר, בכל אופן מתקיים בו 'מעט מן האור דוחה הרבה מן החושך'.

המאור שבתורה מחזירו למוטב

ל. במדרש (איכה רבה ב') מובא: פְּתִיב (ירמיה טו, יא): "וְאֵתֵי עֲזָבוּ וְאֵת תּוֹרָתִי לֹא שָׁמְרוּ" – [אמר הקב"ה]: הֲלֹאִי אוֹתֵי עֲזָבוּ וְתוֹרָתִי שָׁמְרוּ, מִתּוֹךְ שֶׁהֵיוּ מְתַעֲסָקִין בָּהּ, הַמְּאֹר שֶׁבָּהּ הִיָּה מְחֻזָּרִין לְמוֹטֵב. רַב הוֹנָא אָמַר: לְמוֹד תּוֹרָה אֵף עַל פִּי שְׂלֵא לְשִׁמְהָ, שְׁמִתּוֹךְ שְׂלֵא לְשִׁמְהָ בְּאֵ לְשִׁמְהָ, ע"כ. המדרש הזה הוא יסוד דברי רבינו בתורה ק"א הנ"ל, אע"פ שהוא לא מזכיר אותה, אבל זה היסוד שלו. כי רבינו מסביר שכל המידות הרעות של העכו"ם, שהם בחינת (תהלים קו, לה) "וַיִּתְּעַרְבוּ בְּגוֹיִם וַיִּלְמְדוּ מֵעֲשִׂיהֶם" – היינו שמתערב באיש הישראלי חלק גויי חס ושלוש בשעה שהוא לומד מהמידות הרעות של הגויים, ועושה כמעשיהם, שאז יש עליו 'אנפין חשוכין'.

ההצלה מזה, הוא על ידי שממית את עצמו על התורה דהיינו שמתייגע ללמוד את התורה בעיון ובהבנה עד כמה שידו מגעת, ועל ידי זה הוא זוכה ל'אנפין נהירין', דהיינו הבחינה המבוארת במדרש הנ"ל שהמאור שבתורה מחזירו למוטב.

העונות חקוקים על עצמות האדם

לא. רבינו מזכיר בתורה הזאת את הפסוק (יחזקאל לב, כו) "וַתְּהִי עֹנֶתְם עַל עֲצָמוֹתֵם" – כשאתם ח"ו עושה חטא ועוון, נעשה צירוף של טומאה של אותו עוון שהוא עשה, והצירוף הזה נחלק לו על העצמות שלו. ומזה באים לו חולאים רעים כמבואר לעיל תורה ד', ורבינו מסביר בתורה ד', איך מוציאים את הצירוף הרע מהעצמות? והוא

ע"י וידוי דברים לפני תלמיד חכם. אולם כאן בתורה דידן (תורה ק"א), רבינו נותן עוד עצה, וז"ל: כִּי צִרְיָךְ הָאָדָם לְהִתְיַגֵּעַ בַּתּוֹרָה וּלְהַמִּית עֲצָמוֹ עֲלֶיהָ, כְּמוֹ שְׂאֵמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ וְזָרוֹנִם לְבִרְכָה (ברכות סג) על פסוק (פמדר יט, יד) "וְאֵת הַתּוֹרָה אָדָם כִּי יָמוּת בְּאֵהָל", 'אין התורה מתקיימת אלא במי ש'ממית עצמו עליה', דהיינו עצמיותו, ש'הם פְּחִינַת הַמִּדּוֹת רְעוּת וְהַתְּאֻוֹת רְעוּת, שְׂמֵהֶם כָּל הַפְּגָמִים הַחֻקִּיקִים עַל עֲצָמוֹתָיו, עכ"ל.

כדי לחיות מחדש צריך להמית את עצמו קודם

לב. כדי להוציא את הצירופים הרעים שיש לו על עצמותיו, העצה הזו להמית אותם, ועל ידי ההמתה יש בחינה שמתחילים את הכל מהתחלה. וכמו שמסביר רבינו בכמה תורות את הענין של האנחה, מה המעלה הגדולה כשאדם נאנח, ומסביר רבינו שאנחה הרי שוברת את כל גופו של אדם (ברכות נח), ונמצא כשאדם מתאנח הוא מוציא רוח והוא כמו מת באותה שניה, ואחר כך כשהוא חוזר לחיות הוא מתחיל מחדש.

וכך גם בענין התורה, כשאדם ממית את עצמו על התורה, ע"יז הוא ממית את העצמות שלו, ובמיתה הזאת הכל נמחק – דהיינו כל הצירופים הרעים שנכתבים על העצמות שלו מחמת החטאים הרבים שעשה, שנכתבו בגלל זה שמות טומאה על עצמותיו. עתה שהוא ממית את עצמו על התורה, בבחינת 'אָדָם כִּי יָמוּת בְּאֵהָל' – 'אין התורה מתקיימת אלא במי ש'ממית עצמו עליה', הוא מתחיל מחדש חיים חדשים, ובזה הוא מוציא את כל הצירופים הרעים מעצמותיו. ולפ"ז רבינו מפרש 'עצמו' – היינו עצמותיו. ועיקר מה שאדם ממית את עצמו על התורה, הוא היגיעה הגדולה שהוא מתייגע להביא את התורה.

גם בשביל תחיית המתים צריך למות ולהירקב קודם

לג. הגמרא בשבת (דף קנב:) אומרת שאפילו הצדיקים שהם נשארים בגוף שלם בקבר, גם הם צריכים להיפטר כדי לקום בתחייה. הגמרא מביאה שם סיפור על רב נחמן שהיו אצלו אנשים שחפרו בחצר שלו, ותוך כדי שהם חופרים צעק עליהם רב אחאי בר יאשיה מהאדמה, כי היה קבור שם. הם נבהלו מאוד ורצו לרוב נחמן, ואמרו צעק עלינו אדם מהאדמה, בא לשם רב נחמן ושאל אותו מי אתה ואמר לו שהוא אחאי בר יאשיה. שאל אותו רב נחמן הרי אמר רב מרי שעתידיים צדיקים שיהיו עפר, ודרש זאת מהפסוק (קהלת יב, ז) "וַיֵּשֶׁב הָעָפָר עַל הָאָרֶץ בְּשִׁתְּהָהּ". ענה לו שמי שלימד אותך קהלת לא לימד אותך משלי, ובספר משלי כתוב (משלי יד, ל) "וְיָרֻקֵב עֲצָמוֹת קִנְיָאָה" – כל מי שיש לו קנאה בליבו עצמותיו מרקיבים כל שאין לו קנאה בלבו אין עצמותיו מרקיבים. ואז רב נחמן מישש את רב אחאי וראה שיש בו ממשות, ואמר לו תבוא איתי לבית, אמר לו איך אתה אומר כזה דבר וכי לא למדת נביאים הרי כתוב (יחזקאל לו, יג) "וַיִּדְעָתֶם כִּי אֲנִי ה' בְּפִתְחֵי אֵת קַבְרוֹתֵיכֶם וּבִהְעֵלּוֹתֵי אֶתְכֶם מִקַּבְרוֹתֵיכֶם עִמִּי", וא"כ איך אתה רוצה לעשות לי תחיית המתים.

ולבסוף שאלו רב נחמן איך אתה נשארת שלם בקבר, הרי כתוב (בראשית ג, יט) "כִּי עָפָר אַתָּה וְאֵל עָפָר תִּשׁוּב", וענה לו רב אחאי 'הוא שעה אחת קודם תחיית המתים', ע"כ. ומבואר כנ"ל, שאפילו

אבן יקרה, כלומר שדווקא ע"י מספר בני ישראל, שהם בחינת התגלות אור התורה המאירה כספיר, אז דוחים את שבעים אומות העולם – שהם בחינת 'אנפין חשוכין', כי הגבול של אומות העולם הוא ממש סביב הקדושה, וברגע אחד שאתה עוזב את התורה אתה יכול ליפול אל המקום הרע שלהם, של גבולות עמים.

יוסף הביא בסעודת חנוכה יין

לו. כתוב שבסעודה יוסף הביא יין לסעודה – היינו סעודת חנוכה שעשה, כמו שכתוב (בראשית מג, לד) "וַיִּשְׁכְּרוּ וַיִּשְׁכְּרוּ עִמּוֹ", ורש"י מביא את דברי המדרש (בראשית רבה צב, ה): "ומיום שמכרוהו לא שתו יין ולא הוא שתה יין, ואותו היום שתו". והרמז לזה, כשיוסף זוכה לעשות סעודת חנוכה, להכניע את קליפת יוון, הוא יכול לשתות יין בקדושה. הגמרא בהוריות (יג: וסנהדרין ע): אומרת: אמר רבא חמרא וריחני פקחין' – יין ובשמים מפקחים ומחכימים את הראש. אם זכית לחכמה ובינה, אתה יכול לשתות יין בקדושה. רבינו אומר בליקוטי מוהר"ן (תורה מ"א) שהצדיק ע"י שתיית היין יכול לעשות פדיון נפש, ואפילו לכפר עוונות בכח של שתיית היין. אבל כל זה שייך רק למי ששומר את הברית, ולכן דוקא כשמכניעים את קליפת יוון, ועושים חנוכה המזבח, כמו שהיה כשבא בנימין אצל יוסף, אז אפשר לעשות סעודה עם יין.

שבת שלום ומבורך עריכה: ליאור גבע

הצדיקים הגדולים האלו שהם שלמים בקבר שלהם, שעה אחת קודם תחיית המתים הם יצטרכו לחזור להיות עפר, כי כשרוצים להתחדש מהתחלה צריך למות קודם ולהיות עפר. וכך הוא גם בכל גרעין שניטע באדמה, עד שהוא לא מרקיב ונעשה עפר, הוא לא חוזר ומצמיח צמח שלם ועץ שלם. וכן הוא בענין האנחה, וכן מחדש רבינו גם כאן בענין התורה, שבדי להוציא את העוונות החקוקים על העצמות צריך את הסוד הזה, היינו להמית את עצמו ביגיעה גדולה על התורה כדי להבינה היטב, ועל ידי שממית את עצמו דהיינו את הבחינה של העצמות, עי"ז זוכה להוציא מעצמותיו את כל הצירופים והשמות הטומאה שנכתבו על ידי עוונותיו.

חיזוק על לימוד דף היומי

לד. זכינו להתחיל מסכת סנהדרין בדף היומי, ואחד הדברים שקשים למי שלא התרגל ללמוד מגיל קטן זה לימוד הגמרא, עם כל הלימודים – מסתדרים, ואפילו עם קבלה אין להם בעיה, גם הלכה לומדים טוב, אבל לימוד גמרא ובפרט לימוד גמרא בעיון ובהבנה, זה מאוד קשה להם. והרבה מרימים ידים ולומדים הרבה, אבל לא פותחים גמרא בכלל. וזו טעות חמורה, כי דווקא ע"י הקושי בשאתה מאמץ ומייגע את עצמך, זה עצמו הכפרת עוונות. כי רבינו מסביר כאן בתורה ק"א שע"י המאמץ להבין את הגמרא, עד שמרגישים שממש ממית את עצמו על התורה, זה עצמו כל הכפרה הגדולה שנעשית על ידי התורה.

לכן צריך כל אחד לקבל על עצמו ללמוד כל יום את הדף היומי, אף שגם הקביעות עצמה זה דבר קשה. ובכל יום להתקדם עוד דף ועוד דף בהבנה, עד שיתקיים בו (משלי יג, יא) "וְקִבֵּץ עַל יַד יִרְבֶּה", ועוד דף ועוד דף, וצריך ללמוד ולהבין ולא לזייף את ההבנה, וכשאדם מתאמץ הרבה, הוא זוכה לזה.

יש טעות בברסלב שיש מעט אנשים שחושבים שהעיקר זה הגירסה בתורה, ללמוד בלי הבנה. וזה לא נכון, כי זה רק למי שלא יכול להבין את המשנה את הגמרא, כגון אדם זקן שכבר נסתמו לו המוחין, והוא אנוס, בשבילו טוב שלפחות ילמד בגירסה. אבל מי שיכול ללמוד ולהבין, חייב ללמוד ולהבין. ולכן חשוב מאוד שכל יהודי ילמד גמרא בהבנה בכל יום, זה אחד מהתיקונים הכי גדולים, ורבינו אומר שלימוד הגמרא מתקן את המחשבות זרות, ולימוד התורה בלילה מתקן שמיעת מגינה ממנגן רשע.

מדוע יש שבעים אומות העולם כנגד שבעים נפש של ישראל

לה. רבינו מביא בתורה ק"א את הפסוק (דברים לב, ח) "בְּהִנָּחֵל עֲלֵינוּ גוֹיִם בְּהִפְרִידוֹ בְּנֵי אָדָם יֵצֵב גְּבֻלַת עַמִּים לְמִסְפַּר בְּנֵי יִשְׂרָאֵל", והפירוש בפסוק, כי כמו המספר של נפש שירדו למצרים (כמובא בסוף פרשת ויגש), כך הוא גם המספר של שבעים אומות העולם, כי הוא שווה למספר של שבעים נפש. וקשה מה הנקודה בזה שיש שבעים אומות העולם כנגד שבעים נפש לבית יעקב?

רבינו אומר וז"ל: 'לְמִסְפַּר' – הוא לְשׁוֹן סְפִיר וְנִהְיֶה, בְּחִינַת (שְׁמוֹת כד, ט) "לְבַנְתְּ הַסְּפִיר". הֵינּוּ אַחַר אֲנָפִין נְהִירִין שֶׁהֵם בְּחִינַת "מִסְפַּר בְּנֵי יִשְׂרָאֵל", אַחֲרֵיהֶם יֵצֵב גְּבֻלוֹת עַמִּים, שֶׁהֵם בְּחִינַת אֲנָפִין חֲשׁוּכִין, עכ"ל. פי, 'לְמִסְפַּר' – מלשון ספיר ונהיר, כמו 'לבנת הספיר שהיא